

cap. Pastoralis, de Officio ordinarii, et cap. Sacro, et cap. Per tuas, de Sentent. excom., et ex communi usu et omnium doctrina.

6. *Variæ quæstiones attinguntur.* — Hic vero occurrebant plures quæstiones. Una est, sub qua regula ex prædictis comprehendatur excommunicatio lata ab homine per sententiam generalem, an scilicet reducenda sit ad excommunicationes juris propter generalitatem suam, an vero inter latas ab homine debeat computari, eo quod, cum per eam sententiam jus non condatur, vere ac proprie sit ab homine. Quam quæstionem late disputavi citato loco. Et resolutio fuit posterioriorem partem videri veram in rigore juris; priorem autem esse practice probabilem, et communi opinione, et usu receptam. Alia quæstio erat de potestate absolvendi ab excommunicatione, commissa per privilegia aut diplomata Pontificia, quanta sit et quo modo ea sit utendum. Rursus est alia quæstio de potestate absolvendi ab excommunicatione in extrema necessitate, qui scilicet illam habeant et quo modo ea uti debeant. Item quæri potest de conditionibus requisitis ex parte absolventis, videlicet quod sit clericus et jurisdictionem habeat non suspensam, neque impeditam, et quod libere ac voluntarie illa utatur. Sed hæc omnia et similia tractata sunt dict. disput. 7, sect. 1 et 2, nihilque speciale habent in hac censura, et ideo nihil occurrit hoc loco addendum.

7. *De causa materiali remota absolutionis.* — *De causa proxima.* — Occurrebat statim dicendum de materia et fine hujus absolutionis. Sed materia remota seu quasi subjectiva ejus est ipse homo, qui absolvitur. De quo potissima quæstio est, an etiam post mortem absolvi possit. Dicendum vero est ita posse post mortem absolvi, sicut et excommunicari, scilicet potius ex parte aliorum, quam ipsius. De qua re late dictum est supra. An vero ex parte ejus qui absolvitur, requiratur præsentia, consensus, aut aliæ conditiones similes, in dict. sect. 2, disput. 8, in posteriori parte ejus, actum est. Materia vero proxima et circa quam hujus absolutionis est ipsamet excommunicatio, quæ per illam tollitur. Unde hic etiam est finis ejus quasi intrinsecus, scilicet censuram expellere. Quare cum hic finis per se bonus sit et expetibilis, non indiget absolutio alio fine extrinseco, quanquam interdum illum habere possit, ut datur interdum absolutio ad talem vel talem effectum. De qua absolutione quæri posset qualis sit et quomodo

ab absolutione simpliciter et absolute concessa differat. Item an hæc absolutio requirat intrinsecum finem justum, vel possit esse valida, etiamsi injusta sit. Verum quæ de censura in communi tractavimus, ad hanc eodem prorsus modo applicanda sunt.

De causa formali absolutionis ab excommunicatione.

8. *Forma substantialis hujus absolutionis.* — Solum ergo circa formam ferendi hanc absolutionem aliquid desiderari potest. In qua possunt quædam considerari ad substantiam, alia ad solemnitatem accidentalem pertinentia. De substantia solum sunt ea verba, quæ proprium effectum hujus absolutionis sufficienter significant, qui est excommunicationem tollere et communicationi fidelium separatum hominem restituere. Unde est commune axioma, hanc formam non postulare verba omnino determinata, sed illa, quæ ad prædictam significationem sufficiant, ut ex Antonin., Richard., et aliis, notavit Covarruv., in cap. Alma mater, 4 part., § 11, n. 7; et Navarr., in comment. de Jubil., notab. 30, num. 9. Solet autem a Doctoribus communiter hæc forma assignari: *Absolvo te a vinculo majoris excommunicationis ob talem causam, et restituo te sacramenti Ecclesie et communioni fidelium in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* Quæ verba usurpari quidem possunt et acceptari ut congrua, non quod omnia necessaria sint. Nam in primis invocatio illa Trinitatis non est de necessitate, ut per se constat, cum nec de ratione sacramentalis absolutionis sit. Deinde tota illa pars, *et restituo te, etc.*, quamvis effectum absolutionis magis explicare videatur, necessaria tamen non est, quia in præsentia, absolvere et restituere non sunt duo; neque enim absolutio aliter restituit hominem ad sacramentorum participationem et communionem fidelium, quam tollendo vinculum, neque alia quasi positiva actio aliquid conferens necessaria est, sed ablato vinculo, homo fidelis per sese habet jus communicandi et participandi sacramenta fidelium. Deinde per se loquendo, necessarium non est, causam, ob quam excommunicatio incursa fuit, in absolutione exprimere, quia illa non per se spectat ad effectum ipsius absolutionis, ut de censura etiam in communi diximus, et in specie tractavit Navarr., c. 26, num. 8 et 9, cum Sylvest., verb. *Absolutio*, 5, quæst. 2. Et maxime, quia dicendo: *Ab*

excommunicatione quam incurristi, satis determinat censuram a qua absolvit et ibi implicite complectitur causam.

9. *Quæ forma servanda in absolutione a pluribus excommunicationibus.* — *Quæ in absolvendo ab una ex pluribus.* — Solum oportet advertere, an pœnitens sit ligatus pluribus excommunicationibus, nam tunc, si absolutio fiat ab omnibus, oportet id intendere, supposita potestate, et aliquo modo verbis exprimere, saltem illis generalibus: *Ab omni vinculo excommunicationis*, vel certe indefinitis, quæ in his rebus æquivalent universalibus, ut sæpe dixi, quamvis ad tollendum dubium melius sit semper addere signum distribuens. Si vero ab una tantum excommunicatione absolvat, et non ab alia (quod fieri posse supra ostendimus de censuris in communi) necessarium erit, ut et intentionem suam determinet ad eam excommunicationem, quam auferre vult, et ut eam determinationem verbis aliquo modo explicet. Unde nisi ex adjunctis, vel ex antecedentibus, et consequentibus id constet, optime fiet explicando causam censuræ. Quocirca illa communis forma aptissima est, meritoque usu retinenda. Aliqui etiam præmittunt illa verba: *Auctoritate Dei omnipotentis et potestate mihi concessa*, vel æquivalentia, quod etiam servari potest, quamvis necessarium non sit.

10. *De solemnitatibus accidentalibus in forma absolutionis ab excommunicatione.* — *Prima.* — Circa solemnitatem accidentalem quatuor præcipue cæremoniæ numerari solent. Prima est, ut ab excommunicato juramentum postuletur parendi de cætero mandatis Ecclesie, ex cap. Ex tenore, et cap. De cætero, de Sentent. excom., notat Navarr., in Summ., c. 25, num. 7, et de Pœnit., d. 6, c. 4, in princip., num. 54. Sed non est intelligendum, necessarium esse juramentum generale de servandis Ecclesie præceptis, quia neque in illis juribus hoc dicitur, neque esset expediens hoc novum vinculum et obligationem communiter hominibus ponere, sed ad summum potest esse hoc juramentum de obediendo Ecclesie in illa materia, ut, v. gr., si excommunicatio fuit a jure, ut juramentum sit de non transgrediendo legem, ob cujus violationem excommunicatus mansit. Hoc enim aperte significatur in illo c. Ex tenore, nam prius dicitur: *Recepto ab eo juramento, quod tuo debeat mandato parere*, et infra subditur: *Sibique id virtute juramenti præcipies, ne de cætero in clericum manus injiciat*, etc.

Simile habetur in c. Pessimam, 23, quæst. 8, et in cap. Gravem, de Sentent. excom., ubi etiam significatur, aliquando juxta rei exigentiam posse majorem cautionem postulari, ut similia de cætero non committantur. Addit vero Cajetan., in Summ., verb. *Absolutio*, hoc juramentum quoad hanc partem non semper, sed in magnis criminibus locum habere. Quod mihi quidem placet, quia ex dictis juribus nihil amplius colligi potest; loquantur enim de incendiariis et manifestis percussoribus clericorum. Rursus si tale fuerit delictum, ob quod excommunicatio lata fuit, ut specialem satisfactionem requirat et illa nondum sit exhibita, neque alia sufficiens cautio de illa implenda data sit, tunc etiam est juramentum exigendum de satisfactione exhibenda. Quanquam si excommunicatio sit ob offensam notoriam, prius debeat satisfactio postulari, si exhiberi potest, juxta cap. Venerabilibus, § Porro, de Sentent. excom., in 6, et c. Ex parte, 1, de Verb. signif., et notant Decius et alii Doctores in cap. Qua fronte, de Appel. An vero hæc prævia satisfactio vel juramentum ejus aliquando sit de substantia absolutionis, ejusque valore, supra tractatum est de censuris in communi.

11. *Secunda cæremonia.* — Secunda cæremonia est, ut sacerdos, priusquam absolvat, Psalmum aliquem pœnitentiæ super absolvendum recitet. Sic enim habetur in cap. A nobis, 2, de Sentent. excom., et frequenter dici solet Psalm. 50, qui est quartus pœnitentiæ. Sed, ut Navarr. notat, in illo textu non designatur ille in particulari, et ideo quilibet ex septem sufficit, licet ille sit aptissimus. Addunt vero Doctores absolventem debere esse indutum aliqua veste sacra, saltem superpellicio et stola, quod est in publica et solemnitate consuetum, non vero in privata. Et ex parte pœnitentis requirunt, ut sit genu flexo, scapulis nudatis, et dum Psalmus recitatur, flagello percutiatur, quod nullo jure scripto cautum est, sed consuetudine receptum esse Doctores dicunt cum Hostiensi in Summa, num. 14; et Antonin., 3 part., tit. 24, cap. 77, §. Addit vero Navarr., in absolutione feminae omittendum hoc esse, et ob justum alium respectum omitti posse in quacumque absolutione. Et Cajetan., verb. *Absolutio*, ait, omittendum esse in locis publicis, quando absolutio excommunicationis ex confessione secreta oritur, quia alias et revelaretur confessio et infamaretur pœnitens.

42. *Tertia cæremonia.* — *Quarta cæremonia.* — Tertia cæremonia additur in dicto cap. A nobis, 2, scilicet ut, finito Psalmo, oratio Dominica recitetur, quod facile est, neque aliam explicationem requirit. Subjungitur vero ibidem, ut etiam serventur alia consueta; hæc autem dicuntur esse (et potest esse quarta cæremonia) quidam versiculi, scilicet, *Salvum fac servum tuum, etc.*, cum oratione, *Deus cui proprium est, etc.*, argument. cap. Cum aliquis, 11, quæst. 3. Ex quo aliqui colligunt debere absolventem finita absolutionis forma introducere absolutum in Ecclesiam. Sed non constat illam cæremoniam esse in usu, licet sit apta ad effectum hujus explicandum. Neque in dicto cap. significatur post absolutionem introducendum esse eum, qui excommunicatus erat, in Ecclesiam, sed excommunicatum petentem veniam ad januam Ecclesiæ, in illam introducendum esse cum recitatione Psalmorum pœnitentiæ, ut ibi absolvatur. Unde Abbas, in cap. Cum desideres, de Sentent. excomm., num. 6, inquit: *Præstito juramento de parendo mandatis Ecclesiæ, introducatur in Ecclesiam cum Psalmo pœnitentiæ, etc.*

43. *Sub qua obligatione servandæ sint hæc cæremonia.* — De his ergo cæremoniis omnes auctores docent non esse de substantia hujus formæ, sed validam esse etiamsi omittantur, ut patet ex Sylvestro, Angelo, Cajetano, et aliis Summistis; Navarro, cap. 26, num. 8, et dict. cap. 4, de Pœnit., dist. 6, num. 54; et Covarr., cap. Alma, part. 4, § 11, num. 11. Addunt vero teneri in conscientia sacerdotem qui absolvit, eas non omittere. Non tantum in publica absolutione, sed etiam in occulta, quantum ad ea quæ commode fieri possunt. Et intelligunt, quando excommunicatio justa fuit et absolutio simpliciter datur; nam si excommunicatio fuit injusta, vel si solum datur absolutio ad cautelam, ex omnium sententia non est necesse cæremonias adhibere. Et idem dicunt, si absolvens non sit sacerdos, quia illa solemnitas videtur propria sacerdotalis muneris. Denique si necessitas urgeat, vel alia rationabilis causa intercedat. Sine illa vero aiunt non omitti has cæremonias absque culpa. Quod verum erit prudenter consideratis circumstantiis et consuetudine, quæ in hoc magnam vim habere potest; et secluso contemptu et scandalo non existimo posse hic intervenire peccatum mortale ob aliquam omissionem, quia res non est adeo

gravis, nisi fortasse, quando publica et solemnis absolutio danda esset ad Ecclesiæ satisfactionem.

DISPUTATIO XX.

DE NONNULLIS EXCOMMUNICATIONIBUS IN PARTICULARI, QUÆ AB HOMINE FERRI SOLENT.

Absolvimus ea, quæ ad generalem doctrinam de excommunicatione majori pertinent. Ex quibus definienda sunt omnia, quæ in singulis seu particularibus excommunicationibus desiderari possunt. Quapropter non sine apparenti ratione possumus hanc partem prætermittere, præsertim cum scientia ad individua non descendat, eo quod sint quasi per accidens, et in infinitum multiplicari possint. Quod sane in excommunicationibus ferendis præsertim ab homine, ipso usu satis constat. Nihilominus tamen, quoniam materia moralis utilior est applicata ad particularia, saltem ad aliqua, ideo de nonnullis excommunicationibus præcipuis, et quarum cognitio in præxi magis necessaria est, dicendum esse censuimus. Est autem excommunicatio vel ab homine, vel a jure. De priori dicemus breviter in hac disputatione; de alia, quæ fusior est, in sequentibus. Excommunicatio item ab homine frequenter est contra determinatam personam in particulari causa. Et de hac vel individuis ejus nihil possumus dicere, quia est res infinita, et nullis principiis comprehendi potest, præter ea quæ generaliter tradita sunt, et sufficiunt ad singulos casus definiendos. Alia item excommunicatio ab homine, quæ generalius fertur ad aliquid præcipiendum vel vitandum, diciturque generalis sententia, in multis æquiparatur statuto seu legi, licet in aliis differat, ut in superioribus declaratum est; hæc (inquam) excommunicatio etiam ferri potest propter varias causas vel actiones, quæ possunt in infinitum multiplicari, solumque materialiter differunt in ordine ad talem censuram. Ac propterea etiam in his, nec necessarium est, nec possibile per omnia individua discurrere. Duo tamen sunt ordinarii casus, quibus solent conscientiæ implicari, scilicet de excommunicationibus, quæ ferri solent ad restitutiones faciendas seu solvenda debita, seu propter debita non soluta, et de iis quæ feruntur ad denuncianda crimina, aut alia secreta revelanda, et ad ferendum testimonium,

vel prodendas scripturas, etc. Et ideo de iis duabus in particulari dicere visum est.

SECTIO I.

Utrum judices Ecclesiastici licite et valide possint pro causis temporalibus excommunicationem ferre.

4. *Ratio dubii.* — Ratio dubitandi est, quia excommunicatio est spiritualis pœna et medicina; ergo ad curationem animæ adhibenda est, et non ad temporalia incommoda resarcienda; nam hæc cura vindicandi aut resarciendi temporales injurias ad civilem potestatem per se spectat; ergo non possunt judices Ecclesiastici hoc titulo assumere gladium spirituale. Et confirmatur, quia alias licitum esset hoc modo excommunicationem ferre contra personam certam, et cognitam, ut contra Petrum, de quo constat furatum esse hanc vel illam rem, nisi illam restituit; consequens autem est contra communem usum. Sequela patet, quia non est major ratio, quando persona incerta est, quam cum est certa. In contrarium vero est usus Ecclesiæ ferendi hanc censuram ad hos fines, scilicet, ut restituantur ablata, solvantur debita, revelentur occulta, et similes, qui temporales sunt.

2. *Non est ex se malum pro temporalibus excommunicatione ferre.* — *Cum quibus circumstantiis hoc liceat.* — *Prima.* — *Secunda.* — *Tertia.* — Suppono primo non esse per se malum, neque extra Ecclesiasticam potestatem ferre hanc censuram, eam ordinando aliquo modo ad prædictos fines. Hoc certissimum est; nam si hoc esset vel per se malum, vel extra Ecclesiasticam potestatem, esset in Ecclesia gravissimus quidam error in re ad mores pertinente, quod impossibile est. Deinde hoc colligitur ex Concil. Trident., sess. 25, cap. 3 de Reform., ubi et refert hanc consuetudinem esse in Ecclesia, ferendi excommunicationem monitionibus præmissis, *ad finem revelationis* (ut aiunt) *aut pro deperditis seu subtractis rebus*; et eam consuetudinem supponit honestam et justam esse, sobrie tamen, et magna circumspectione esse exercendam. Quapropter adhibitis quibusdam circumstantiis idem Concilium eam moderatur. Prima est, ut a nemine prorsus præterquam ab Episcopo tales excommunicationes decernantur. Existimo autem nomine Episcopi comprehendi etiam vicarium generalem Episcopi; nam quoties aliquid Episcopo conceditur, et non exprimitur, ut

per se, et non per alium faciat, intelligitur etiam per vicarium posse id efficere, ut in superioribus tactum est; sic enim unum et idem censetur esse tribunal, eademque jurisdictio vicarii, et Episcopi, juxta cap. 2 de Consuetud., in 6. Imo existimo sub ea voce comprehendendos esse Abbates, vel alios Prælatos exemptos, qui Episcopalem habent jurisdictionem, ut in simili dictum est in superioribus, tractando de jurisdictione ad ferendam censuram. Solum ergo excluduntur inferiores judices subordinati Episcopis, ut solent esse Visitatores, et aliqui Archipresbyteri, vel Archidiaconi, etc. Secunda conditio a Concilio posita est, *ut ex re non vulgari, causaque diligenter, ac magna maturitate per Episcopum examinata*, excommunicatio talis feratur; ejus vero rei ac causæ judicium vult Concilium esse positum in conscientia, et prudenti arbitrio Episcopi. Tertia est, ut quando fieri potest executio realis aut personalis, a tali censura absteineatur. *Si tamen facile locus esse non possit, tunc præmissis monitionibus, et durante contumacia ad talem excommunicationem procedatur.* Hæc Concilium ibi, quantum ad rem præsentem spectat. Ex quibus plane colligitur habere quidem Ecclesiam hanc potestatem, et licite illa uti, si ministri ejus prudentiam, et moderationem servent.

3. *Quæ sit causa legitima ferendi excommunicationem pro temporalibus.* — *Prima opinio.* — *Excommunicatio supponit peccatum antequam contrahatur.* — Superest vero explicandum, quæ sit legitima causa hujus censuræ, quæve propria ejus ratio, ut inde constet, quomodo temporalis causa possit esse finis ejus. Dixerunt ergo aliqui Episcopos non posse ferre hanc excommunicationem, nisi supposita aliqua gravi culpa in eo, contra quem fertur. Unde aiunt, si ille securus est in conscientia non peccasse mortaliter ante illam excommunicationem latam, nimirum non restituendo, aut non revelando secretum, securum etiam esse posse in conscientia, quod talem excommunicationem non incurrit. Quæ sententia fundari potest, quia supra diximus, excommunicationem ferri non posse, nisi propter mortale peccatum. Verumtamen sano modo intelligenda efficacia est. Duobus enim modis intelligi potest, esse necessarium præsupponi peccatum mortale (de hoc enim sermo est) ad hujusmodi excommunicationem. Primo, ut talis excommunicatio ab homine lata non possit ab